

Obecná škola (německá), Krsy

1919–1945

Inventář

EL NAD č.: 737

AP č.: 207

Zuzana Kliková

Plasy 2009

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce fondu	3
II. Vývoj a dějiny fondu	6
III. Archivní charakteristika fondu	6
IV. Stručný rozbor obsahu fondu	6
V. Záznam o uspořádání fondu a zpracování archivní pomůcky	7

Přílohy:

Příloha č. 1: Seznam použitých pramenů a literatury	8
Příloha č. 2: Seznam použitých zkratk	9

Inventární seznam

Tiráž	12
-------	----

I. Vývoj původce fondu

Počátky školství v Krsech (německy Girsch) souvisejí se založením fary v roce 1352, při které pravděpodobně roku 1384 vznikla farní škola, do níž docházely děti z Krs, Líchova, Na Holé, Blažimi, Skelné Huti, Trhomného, Umíře, Karlova Dvora, Ostrova, Krsova, Pláně, Vojtěšina, Kejšovic, Polínek, Mensdorfu a z Schöppamühle.

Panství Švamberků, k němuž Krsy náležely od roku 1483, bylo po třicetileté válce poznamenáno zpusťšením vesnic a úbytkem obyvatelstva. Šlechta tyto následky války řešila zvýšením robotních povinností a kolonizací vesnic německým obyvatelstvem, které nakonec získalo převahu nad českým. Podle F. Lercha je jako poslední český učitel na krské škole uváděn Petr Rodnický a od roku 1662 zde začal působit první německý učitel Andreas Wokurka.

V roce 1712 se Krsy staly součástí panství německého šlechtického rodu Löwensteinů, kteří jako tehdejší patroni farnosti a školy nechali v roce 1778 opravit školní budovu. Od roku 1800 pak byli při škole zaměstnáni jeden či dva školní pomocníci, kteří v zimě vyučovali v okolních vsích.

V roce 1827 byla otevřena škola ve Skelné Huti, do níž docházely děti z Trhomného, Skelné Huti, Karlova Dvora, Umíře a Mensdorfu. Počet žáků v krské škole se tím ale nijak dramaticky nesnížil a od roku 1855 měla škola dvě třídy. Vyučoval zde tehdy Leopold Schwara. V průběhu druhé poloviny 19. století vznikly v okolí Krs ještě další školy, a to v Pláni (1827) a Polínkách (1874). Obec Vojtěšín připadla v roce 1857 pod faru v Číhané, takže děti, původně docházející do Krs, začaly navštěvovat tamější školu. Do krské školy tak chodili již jen žáci z obce Krsy a jejich osad Líchov a Na Holé a z obce Blažim.

Po smrti Leopolda Schwary v roce 1868 se správy školy ujal někdejší školní pomocník Wenzl Pothorn. Za jeho působení se v roce 1889 začalo se stavbou nové školní budovy v hodnotě 11 540 zlatých, kterou provedl mistr zednický Damm z Bezdručic. Nízká dřevěná budova tehdy přestávala kvůli vysokému počtu žáků vyhovovat. Sám Wenzl Pothorn byl roku 1891 za svoji dlouholetou a prospěšnou službu ve školství slavnostně vyznamenán tepelským okresním hejtmanem stříbrným záslužným křížem s korunou.

Na počátku 20. století byla škola i nadále organizována jako dvoutřídní, a to až do svého zániku v roce 1945. Nejdéle působícím řídicím učitelem po roce 1918 byl krský rodák Josef Schwarz, který vedl správu školy v letech 1925–1938. Jeho zásluhou byla zřízena tělocvična a školní kuchyně. Rovněž došlo na některé nezbytné opravy interiéru a zlepšilo se i vybavení školními pomůckami. Josef Schwarz také organizoval večery s rodiči spojené s vánoční žákovskou besídkou, které se konaly v hostincích v Krsech a v Blažimi. Čisté výnosy z těchto akcí byly použity na nákup vyučovacích pomůcek a knih.

Na základě výnosu ministerstva školství a národní osvěty z 19. května 1930 bylo při škole 9. listopadu téhož roku založeno rodičovské sdružení, jehož předsedou se stal Josef Hoschkara, starosta Krs, místopředsedou Alois Glosaner, starosta Blažimi, virilistou byl pak řídicí učitel Josef Schwarz. Kromě nich působili v rodičovském sdružení dva učitelé, předseda místní školní rady a další tři občané z Krs a z Blažimi.

Jako na ostatních školách i zde se konaly národní slavnosti (výročí vzniku ČSR, narozeniny prezidenta), připomínal se Den spořivosti či Den matek. Žáci krské školy byli členy dorostu Československého červeného kříže a učitelé se zase angažovali v místní odbočce dobročinné organizace Demokracie dětem, která v obci vznikla ve školním roce 1934–1935.

Po záboru pohraničí v roce 1938 přešla na školu většina dětí ze zrušené Obecné školy s československým jazykem vyučovacím v Krsech, zřízené v roce 1928. Všechny „nevhodné“ vyučovací pomůcky, knihy a předměty byly vyřazeny. Některé potřebné školní vybavení pak tehdejší řídicí učitel Richard Langhans převzal ze zrušené české menšinové školy.

Během války byl chod školy asi nejvíce poznamenán častým střídáním učitelů. Ve školním roce 1940–1941 se dokonce jeden týden nevyučovalo, protože ze školy odešli oba pedagogové – řídicí učitel Paul Schill narukoval a učitelka Marie Steidová nastoupila v Trhomném za kolegu, který rovněž dostal povolávací rozkaz. Problémem se stal i nedostatek uhlí, kvůli němuž musely být prodlouženy pololetní prázdniny. Mimoškolní aktivity žáků a učitelů se postupně omezily na plnění

pracovní povinnosti při žních a na oslavy padlých hrdinů.

Ve školních letech 1941–1942 až 1943–1944 navštěvovaly školu v Krsech i děti z Polínek, neboť zdejší škola byla uzavřena kvůli odchodu řídicího učitele Franze Kocho k armádě. Tehdejší řídicí učitelka Rosa Keilwerthová po něm ještě převzala správu učňovské školy, zřízené v Krsech 15. února 1940.

V březnu 1945 byla škola vyklizena pro uprchlíky, a tak se tři týdny vyučovalo v hostinci U Sacherů. Dne 20. dubna 1945 začala normální výuka, ale již 23. dubna se ve školní budově ubytovali ustupující němečtí vojáci. Na základě výnosu ministerstva školství a osvěty ze dne 7. června 1945, č. 2641 došlo k uzavření školy. Definitivně pak byla škola zrušena výnosem ministerstva školství a osvěty ze dne 16. října 1945, č. 8551.

Správci školy, řídicí učitelé

Leopold Schwara	?–1868
Wenzl Pothorn	1868–1890
Anton Schreiner	1894 ¹
Josef Pompl	?–1925
Josef Schwarz	1925–1938
Richard Langhans	1938–1939
Paul Schill	1939–1940, 1940–1941
Karl Weber	1939–1940
Josef Wantsura	1940 ²
Franciska Köhlerová	1941
Antonie Jägerová	1941
Paula Windirschová	1941
Rosa Keilwerthová	1941–1945

---

¹ Nepodařilo se zjistit přesnou dobu působení. A. Schreiner je uváděn jako řídicí učitel pouze v roce 1894 v Popisu obecného školství v Království českém.

²Josef Wantsura měl nastoupit na místo řídicího učitele dne 4. června 1940. V dochovaných písemnostech však není potvrzeno, zda tehdy skutečně převzal správu školy.

Počet žáků

1884	115
1889	109
1894	117
1919–1920	88
1920–1921	93
1921–1922	95
1922–1923	89
1923–1924	78
1924–1925	70
1925–1926	68
1926–1927	76
1927–1928	82
1928–1929	80
1929–1930	82
1930–1931	82
1931–1932	78
1932–1933	81
1933–1934	86
1934–1935	82
1935–1936	82
1936–1937	74
1937–1938	71
1938–1939	68
1939–1940	nedochováno
1940–1941	77
1941–1942	71
1942–1943	64
1943–1944	57
1944–1945	64

II. Vývoj a dějiny fondu

Fond Obecná škola (německá), Krsy 1919–1945 tvoří dvě školní kroniky, dva inventární deníky a čtyři inventární seznamy, evidující vybavení jednotlivých tříd. Jiné písemné materiály, kupř. výkazy docházky a prospěchu nebo seznamy žáků, se nedochovaly.

Archiválie byly určitou dobu uloženy ve středisku učebnic v Kaznějově. Nepodařilo se zjistit, kdy a za jakých okolností tam byly převezeny. Odtud pak byly do okresního archivu předány dne 5. dubna 1984 (č. př. 631).

III. Archivní charakteristika fondu

Název fondu byl zvolen za základě Metodického návodu OAS MV k vedení evidence NAD podle vyhl. č. 645/2004 Sb. (Hlava XII, čl. 17), tj. základní typ školy tohoto období (jazyk) a místo.

Prozatímní inventární seznam fondu Obecná škola (německá), Krsy vypracovala v roce 2000 Renáta Hithová. Současné pořádání a inventarizace proběhly na základě pravidel pro zpracování archivního materiálu (Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu. SAP X, 1960, č. 2, s. 215–310), metodického návodu Archivní správy MV (Metodický pokyn pro vymezení archivních souborů škol ukládaných ve státních okresních archivech a archivech měst, Archivní správa MV v Praze dne 1. června 1999 – čj. AS/1-2-2020/99) a platné metodiky SOA v Plzni (Vnitřní směrnice pro zpracování, posuzování, schvalování a evidenci archivních pomůcek v SOA v Plzni = Interní předpis č. 4/2006 ze dne 24. ledna 2006). Při pořádání fondu bylo také přihlédnuto ke schématu Františka Hoffmanna (AČ, 1956, s. 69–73). Knihy jsou řazeny podle obsahu a v rámci jednotlivých druhů chronologicky. Spisy tvoří inventární seznamy vybavení jednotlivých tříd.

Vnitřní skartace nebyla provedena. Archiválie jsou psané německy. Rozsah fondu činí 0,15 bm. Kroniky byly zařazeny do I. kategorie, ostatní materiál do II. kategorie.

Všechny archiválie se v době zpracování fondu nacházely v poměrně vyhovujícím stavu. Pouze u starší kroniky, založené ve školním roce 1914–1915, bylo zjištěno, že chybí listy, na nichž byly zachyceny události z let 1914–1919. Následkem tohoto poškození pak došlo k uvolnění několika listů. V mladší kronice zase chybí dvě stránky, popisující část vývoje školy ve školních letech 1939–1940 a 1940–1941. Přes tato drobná poškození není nutný restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu fondu

Písemnosti fondu poskytují obraz o fungování školy jak v období samostatné Československé republiky, tak v době, kdy byla obec Krsy součástí Říše. Důležitým pramenem jsou zejména kroniky, v nichž lze získat informace nejen o činnosti školy, ale i o tehdejších společenských událostech v obci.

V. Záznam o uspořádání fondu a zpracování archivní pomůcky

Na základě prozatímního inventárního seznamu Renáty Hithové z roku 2000 archivní fond Obecná škola (německá), Krsy 1919–1945 uspořádala a inventář k němu napsala v prosinci 2008 Zuzana Kliková. Čistopis pomůcky v červnu 2009 zhotovila Zuzana Kliková ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 16. června 2009

Zuzana Kliková

Příloha č. 1:

Seznam použitých pramenů a literatury

Bukačová, I. a kol. *Severní Plzeňsko II. Historicko-turistický průvodce č. 7*. Plzeň, 1997.

Krsko: území Obecního úřadu Krsy [tiskem nepublikovaný strojopis]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 2008.

Lerch, F. *Unsere Heimat*. Bezručice, 1936.

Pešík, S. *Pamětní kniha krské fary 1835–1931: výpisky z pamětní knihy* [tiskem nepublikovaný strojopis]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 2003.

Popis obecného školství v Království českém. Praha, 1889.

Popis obecného školství v Království českém. Praha, 1894.

Posel, M. *Kronika mého kraje I. Od prvopočátku do května 1945* [tiskem nepublikovaný strojopis]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 1979.

Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850–1970. Praha, 1978.

Statistický popis školních okresů Čech. Praha, 1884.

Über Grenzen hinweg. Geschichte, Land und Leute des Plan-Weseritzer Tischenreuth und Mähring. Tischenreuth, 1984.

Věstník ministerstva školství a národní osvěty, XII., 1930, 6 (51), 19. 5. 1930.

Věstník ministerstva školství a osvěty, I., 1945, 3 (18), 7. 6. 1945.

Věstník ministerstva školství a osvěty, I., 1945, 10 (90), 16. 10. 1945.

Seznam použitých zkratek

AČ	Archivní časopis
ČSR	Československá republika
MV	Ministerstvo vnitra
NAD	Národní archivní dědictví
OAS MV	Odbor archivní správy Ministerstva vnitra
SAP	Sborník archivních prací
SOA	Státní oblastní archiv
SOkA	Státní okresní archiv

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
I. Knihy			
1	Školní kronika	1919–1938	K 1
2	Školní kronika	1938–1945	K 2
3	Inventární deník	1925–1938	K 3
4	Inventární deník	1936–1942	K 4
II. Spisový materiál			
	Spisy		
5	Inventární seznamy	1931–1933	N 1

Název archivní pomůcky:	Obecná škola (německá), Krsy
Časový rozsah:	1919–1945
Počet evidenčních jednotek:	5 (4 úřední knihy, 1 karton)
Počet inventárních jednotek:	5
Rozsah v bm:	0,15 bm (úřední knihy – 0,04 bm, spisy – 0,11 bm)
Stav ke dni:	16. 6. 2009
Zpracovatel archivního souboru:	Zuzana Kliková
Zpracovatel archivní pomůcky:	Zuzana Kliková
Počet stran:	12
Počet exemplářů:	4
Schválila:	Martina Matušková
	dne 16. 6. 2009 – č. j. SOAP/060-325/2009